

NOKTA-İ NAZAR

Akademisyenin İnsanlık Yolculuğu

Fatma Ülkü Selçuk

Daha hızlı ve daha fazla kazanmaya, statü ve para ile gücünü artırmaya koşullanan günümüz insanı, ‘ye kürküm ye’ dünyasının derinlikten yoksun yüzeyinde kaybolmuştur. Ruhu rekabetle kaplı hırs tutsağı çoğu kişi, kısa sayılabilecek yaşamını huzursuzluk döngüsüne hapsetmiştir. Var olduğunu hissedebilmek için kendine itaat edildiğini hissetmeye gereksinim duyar. İtaatsizlik paranoyasına kapıldığında ise dünyası yıkılır. Kuruntularında kaybolur, kendini ‘yok olmuş’ hisseder, varlığını yeniden hissetmeye çabalar. Ölümdür uzaklaşmaya çalıştığı. Yaşadığını ancak iktidarını kurarak algılar. ‘Sözüne’ ve ‘iznine’ tâbi kıldıkça insanları, rahatlar. Bağladığı insanlarla yaşama tutunur bilinçsizce, kıymet verdiği hiyerarşideki üstlerine itaatte ise kusur etmez. Güç kutsaldır onun için, taptığı iktidardır. Tâbi kılmanın esiri olur. Yaşamı herkes gibi biter günün birinde. Haddini bilmek erdem ise de bilişsel kapasitesinin sınırlarının farkında olmayan türden akıl sahipleri, ‘farklı’ olana tahammül edemez. Varlık dünyasına tehdit olarak algıladığı düşünceleri hemen uzaklaştırmaya, susturmaya çalışır.

Gerçeklik arayışı, can’a saygı kaydıyla kendi içinde kıymetlidir oysaki. Bilim ve felsefe, sorgulanmayanı sorgulamayı gerektirir. Haddini aşmak bilimsel, felsefi soruşturmaların olmazsa olmazıdır. Bilge insan, haddi aşarken haddini bilendir. Cehaletinin farkında olandır. Sokrates gibi, bilmediğini bilendir. Günümüzün bilgi merkezi üniversiteler ise faydacılık ve rekabet çemberiyle sarılmıştır. Buna rağmen olumlu yaşam ve yaşamı dönüştürme potansiyelleri büyüktür. Üniversitelerdeki insan ilişkilerinin can’a saygı temelinde yeniden inşası bu nedenle çok önemlidir. Akademisyen, *meslektaşını* öncelikle *insan* olarak görececek şekilde dönüşmeli; *insana saygı*, varlığının özünü oluşturmalıdır. Bilim ve felsefe, özgürlük gerektirir. Bilim insanı, rütbeye ve unvana hürmet etmez. Akademisyenin de öncelikle daha ve daha fazla insan, sonra ise bilim insanı ve bilge insan olma doğrultusunda olması, olgunlaşması gereklidir. Akademisyenin, ‘daha iyi insan olma yönünde çaba gösterme sorumluluğu’ vardır.

Modern iktisadi ilişkiler, bireyci faydacılığı güçlendirir yönde gelişmektedir. Bireyci faydacılığın insanı ‘iyi insan’ yapan nitelikleri hamlaştırma potansiyeli ise güçlüdür. Can’a saygıyı canlı tutabilmek ancak insanın kendini olumlu yönde yeniden inşa etmeye uğraşmasıyla mümkündür. Can’a saygı, Emmanuel Levinas’ın sözlerine kulak vermeyi gerektirir. Michael L. Morgan’ın *Discovering Levinas* kitabı (2007, Cambridge University Press), Levinas’ı anlamak için, güzel bir başlangıçtır. Morgan’ın da belirttiği gibi, ‘ötekinin yüzü’ Levinas felsefesinin merkezindedir: Ötekinin yüzüyle ilişki, öldürmeyi olanaksız kılandır. ‘Ötekinin yüzü’, buyruktur. Bana umutsuzluğu, yoksulluğu ve muhtaçlığı ile itiraz eden, pasif olarak direnendir. “Beni öldürme”, “Bana yer aç”, “Beni besle”, “Dünyayı benimle paylaş”, “İstirabımı azalt” itirazıdır, buyruğudur. İtirazı ve buyruğuyla ‘ben’in iyiliğini harekete geçirendir. ‘Öteki’, farklı olan, aynı olmayandır. Ben ve öteki arasındaki ilişki bilişsel değildir. Gündelik yaşamdaki sevgi, aşk, ilgi, cömertlik ve

duyarlılığın alanındadır. Ötekinin yüzüyle ilişki içinde olan ‘ben’ ise sorumluluk yüküdür, vermeye hazırdır. Öteki, sonsuzluktur. ‘Öteki’ ile olan ilişki; yasa, ahlak, siyaset öncesidir. Esas ihtiyaç, ideoloji ve siyaset değil; insanlık, iyilik ve etikdir. Etik, dilin ve müşterekliğin zeminidir. Ötekinin yüzü de dilin, yargının, kavramların, düşüncelerin, ahlaki sistemlerin ve siyasi değerlerin zeminidir.

Levinas’ın ötekinin yüzüyle ilişki konusunda yazdıkları, can’a saygının da temelidir. Akademisyen, öteki olanın yüzünü idrak etmeli, meslektaş ve öğrencileriyle ilişkilerinde tâbi kılmanın tutsak edici iktidarından olabildiğince kaçınmalı; duyarlılık, sevgi ve saygıyla var olmaya çabalamalıdır. İnsanın merhametli, bağışlayıcı ve onarıcı yönü, ötekinin yüzünü idrak etmesini olanaklı kılan özellikleridir, kısa yaşantısını anlamlı kılandır. Mutlak bağışlayıcı ve merhamet kaynağı olmamız mümkün değil ise de nispeten merhametli, bağışlayıcı ve onarıcı olmamız mümkündür. “*Nice insanlar gördüm üzerinde elbise yok / Nice elbiseler gördüm içinde insan yok*” diyen Mevlana’nın sözlerini unutmamalıyız. Var olmak, insan gibi insan olmaya çabaladıkça anlamlıdır. Kör hırs ise insanı tutsaklaştırır. İnsanlaşma, ömür boyu süren bir yolculuktur. Akademisyenlerin de gündelik hırslarından sıyrılarak insanlık ve bilgelik yolculuğuna çıkmalarında fayda vardır. İzimiz doğrudan yana olmalıdır.